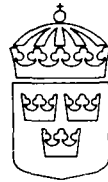

Utbildningsutskottets betänkande

1985/86:5

om den statliga personalpolitiken
(prop. 1984/85:219 delvis)

UbU
1985/86:5

Propositionen

Regeringen har efter föredragning av statsrådet Holmberg i proposition 1984/85:219 föreslagit riksdagen att godkänna bl. a. vad som i propositionen har föreslagits i fråga om meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt lönereglerade området och betyg i lärarutbildningen.

Vidare har regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i övrigt har anförts om den statliga personalpolitiken, bl. a. i vad avser meritvärdet av forskarutbildning (s. 21–22).

Proposition 1984/85:219 i övrigt har hänvisats till arbetsmarknadsutskottet och behandlas i dess betänkande 1985/86:6 om den statliga personalpolitiken.

Motionerna

1985/86:18 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar avslå proposition 1984/85:219 i den del som rör betyg för de ämneestetiska delarna i lärarutbildningen.

1985/86:19 av Ylva Annerstedt m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen avslår förslaget till meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt lönereglerade området samt begär ett nytt förslag enligt vilket lärartjänsttillsättningen skall ske på grundval av främst skicklighet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att öka forskarutbildningens meritvärde,

3. att riksdagen avslår förslaget om avskaffande av betyg i lärarutbildningen.

1985/86:21 av Per Unckel m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag till meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt lönereglerade området,

2. att riksdagen avslår regeringens förslag om betyg i lärarutbildningen,

3. att riksdagen beslutar att i lärarutbildningarna skall ämneskunskaper betygsättas efter en skala med minst tre betygsgrader,

4. att riksdagen beslutar att i lärarutbildningarna skall lärarskicklighet betygsättas efter en skala med minst tre betygsgrader,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om lärarnas möjlighet att genomgå fort- och vidareutbildning,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om fler lektorstjänster i gymnasieskolan,

7. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av forskarutbildningens meritvärde vid tillsättningen av statligt reglerade lärartjänster inom grundskolan och gymnasieskolan,

8. att riksdagen beslutar att arbetsgivaren vid tillsättning av lärartjänster skall kunna ta hänsyn även till meriter som inte poängmässigt kan värderas samt till information som framkommit vid intervjuer och referenstagning enligt de riktlinjer som anförts i motionen.

Utskottet

Inledning

Frågan om värdering av kvalifikationer i samband med tillsättning av statligt reglerade tjänster har sedan gammalt tillmätts stor betydelse från både principiell och praktisk synpunkt. Enligt gällande lagregler får avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet. Prövningen i tillsättningsärenden, som avser statlig tjänst hos statlig myndighet, sker med direkt tillämpning av 11 kap. 9 § andra stycket regeringsformen. I fråga om andra statligt reglerade tjänster finns en likalydande föreskrift i 4 kap. 3 § lagen (1976:600) om offentlig anställning (LOA, omtryckt 1982:100, ändrad senast 1985:336).

Det är enligt propositionen viktigt att avvägningen mellan olika hänsyn vid meritvärdering sker på ett sådant sätt att inga faror för den enskildes rättssäkerhet uppstår (jfr KU 1973:26 s. 72). Bakom lagreglerna i regeringsformen och i LOA om sakliga grunder ligger främst statsnyttan, närmare bestämt det allmänna intresset av att offentliga funktioner utövas av personer som är bäst skickade för uppgifterna.

I februari 1983 tillkallade regeringen en särskild utredare för att se över vissa frågor om meritvärderingen vid statliga tjänstetillsättningar (Dir 1983:9). Utredaren, som arbetade under namnet meritutredningen (C 1983:01), avlämnade i augusti samma år sitt betänkande (Ds C 1983:16) Meritvärderingen vid statliga tjänstetillsättningar m. m. Betänkandet har remissbehandlats.

Regeringen har sedermera i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag beträffande värderingsgrunderna beslutat om ändringar i bl. a. anställningsförordningen (1965:601, omtryckt 1984:127, ändrad senast 1985:334). Ändringarna har enligt propositionen (s. 19) följande innebörd.

Tjänstetillsättning skall ske på grundval främst av skickligheten för arbetsuppgifterna i tjänsten, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Hänsyn skall tas också till den förtjänst som förvärvats genom tidigare tjänstgöring i offentlig eller privat anställning eller genom egen verksamhet.

Deltidstjänstgöring som omfattar minst 40 % av heltidstjänstgöring skall därvid räknas som heltidstjänstgöring vid förtjänstberäkning, om det inte

finns särskilda skäl för något annat. Tid för ledighet från en anställning för studier och andra ändamål får tillgodoräknas som förtjänst bara när den vid varje särskilt tillfälle uppgår till högst tre månader. Tid för ledighet för semester, sjukdom, fackligt uppdrag m. m. tillgodoräknas liksom tidigare i full utsträckning. Fullgjord forskarutbildning räknas till godo som förtjänst med högst fyra år i den mån utbildningen inte räknas som tjänstgöring i en anställning eller som egen verksamhet.

Skälen till förordningsändringen redovisas i Regeringens förordningsmotiv 1985:3. Av motiven framgår att reformen är avsedd att anmälas för riksdagens kännedom. De närmare övervägandena enligt förordningsmotiven är i sammandrag följande (prop. s. 20-21).

Enligt föredragande statsrådets mening ligger det i såväl det allmännas som den enskilde arbetstagarens intresse att skickligheten sedd i relation till arbetsuppgifterna i tjänsten tillmäts särskild betydelse vid all meritvärdering. Bara vid lika eller vid i stort sett lika skicklighet bör förtjänsten bli utslagsgivande. Denna princip bör gälla oavsett tjänstens nivå.

Till *skickligheten* bör enligt föredragande statsrådets mening hänföras de faktorer som är av betydelse för att bedöma den sökandes lämplighet för den aktuella tjänsten. All relevant erfarenhet bör värderas inom ramen för skickligheten. Det skall vara en kvalitativ helhetsbedömning. Hit bör således räknas bl. a. teoretisk och praktisk utbildning, personliga egenskaper (som prestationsförmåga, yrkesskicklighet, ledaregenskaper, samarbetsförmåga m. m.) samt kunskaper och erfarenheter som har förvärvats i andra offentliga eller privata anställningar eller i egen verksamhet. Erfarenheter från områden som vård av barn, studier, utlandsvistelser, språkkunskaper, ideellt arbete m. m. bör också vägas in vid bedömningen av skickligheten, i den mån de är relevanta för den sökta tjänsten. Det är de krav som är förknippade med tjänsten som bestämmer vilka skicklighetsfaktorer som skall beaktas och hur tungt dessa skall vägas.

Meritvärdet av *förtjänst* får en generellt sett minskad betydelse, utom i de fall där skicklighetsbedömningen inte är tillräcklig för att ge utslag vid urvalet. Värdet av förtjänsten ligger i första hand i den allmänt personalpolitiska betydelsen av tidigare yrkesverksamhet, också sådan som inte är direkt relevant för den aktuella befattningen.

Forskarutbildningens meritvärde

Värdet av fullgjord forskarutbildning bestäms främst av om det för viss tjänst har uppställts behörighetsvillkor som innebär att forskarutbildning krävs. Fullgjord forskarutbildning, dvs. doktorsexamen, är behörighetsvillkor för bl. a. flertalet tjänster som lektor inom högskolan samt för tjänst som gymnasielektor.

När det gäller tjänst beträffande vilken krav på doktorsexamen inte föreligger skall enligt 1984 års forskningspolitiska proposition (prop. 1983/84:107, UbU 1983/84:28 s. 27-29, rskr. 1983/84:401) vid prövning av de sökandes meriter fullgjord forskarutbildning räknas som merit. I propositionen betonas att olika stimulansåtgärder behövs för att göra forskning och forskarutbildning attraktiva.

Som framgår av nämnda forskningspolitiska proposition samt den förevarande personalpolitiska propositionen skall fullgjord forskarutbildning räknas till godo som *förtjänst* med högst fyra år. Motivet är att tiden från antagning till forskarutbildning till dess doktorsexamen avlagts kan sägas motsvara fyra års heltidsarbete. Endast en liten del av forskarutbildningen omfattar rena utbildningsavsnitt, medan huvuddelen av tiden ägnas åt självständiga forskningsuppgifter.

I 1984 års forskningspolitiska proposition (bil. 10 s. 12) ansåg föredragande statsrådet vidare att värdet av forskarutbildningsmeriter vid en tjänstetillsättning främst skall komma till uttryck vid bedömningen av de sökandes *skicklighet*. Det bör enligt den forskningspolitiska propositionen ankomma på statens arbetsgivarverk att informera berörda myndigheter om betydelsen av forskning och forskarutbildningens meritvärde vid tillsättning av statligt reglerade tjänster, när det gäller befordringsgrunden skicklighet.

Frågan om forskarutbildningens meritvärde har därefter behandlats i konstitutionsutskottets senaste granskningsbetänkande (KU 1984/85:35 s. 24: tidpunkten för regeringsbeslut i frågan) och i 7 b § anställningsförordningen (1965:601, jfr Regeringens förordningsmotiv 1985:3 s. 12: befordringsgrunden *förtjänst*).

I motion 1985/86:19 (fp) yrkande 2 hävdas att den uppfattning som statsrådet Holmberg framfört i 1984 års forskningspolitiska proposition, nämligen att forskarutbildningens meritvärde främst bör komma till uttryck vid bedömning av den sökandes skicklighet och att statens arbetsgivarverk bör informera berörda myndigheter om meritvärdet av forskarutbildning vid tillsättning av statligt reglerad tjänst när det gäller befordringsgrunden skicklighet, har "tappats bort" i den personalpolitiska propositionen. Statens arbetsgivarverk har inte heller vidtagit några åtgärder. Riksdagen bör enligt motionärerna erinra regeringen om nödvändigheten av att statens arbetsgivarverk får i uppdrag att informera om betydelsen av forskning och forskarutbildningens meritvärde för befordringsgrunden skicklighet vid tillsättning av statligt reglerad tjänst.

Regeringen har genom beslut den 24 oktober 1985 uppdragit åt statens arbetsgivarverk att informera myndigheterna om betydelsen av forskarutbildning och annan forskningserfarenhet vid värderingen av skickligheten inför tillsättning av statligt reglerade tjänster.

Enligt utskottets mening är därmed yrkande 2 i motion 1985/86:19 numera tillgodosett, varför yrkandet inte behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

Betyg i lärarutbildningen och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster

Skolöverstyrelsen (SÖ) har – i enlighet med vad som sägs i skolförordningen – meddelat föreskrifter för poängmässig värdering av meriter vid tillsättning av lärartjänster. Meritpoäng tillgodoräknas för graderade betyg i ämnesutbildningen och för studier efter lärarutbildningen. Meritpoäng tillgodoräknas vidare för tjänstgöringstid som lärare samt för annan yrkesverksamhet. Högsta betyg i ämnesutbildningens olika delar ger en sammanlagd meritpo-

äng som svarar mot 4,5 läsårs lärartjänstgöring.

I tillsättningsärendet skall enligt skolförordningen prövas om sådana förhållanden föreligger som bör påkalla ändring av det resultat den poängmässiga värderingen lett till. Hänsyn tas därvid till dels meriter som inte kan poängmässigt värderas, såsom skicklighet som styrkts på annat sätt än genom betyg, fortsatta studier, vetenskapligt eller pedagogiskt författarskap, insatser inom folkbildningsarbetet eller verksamhet som ungdomsledare, dels tjänstens beskaffenhet och skolans särskilda behov. Gäller särskilda villkor för viss tjänst fästs särskilt avseende vid att sökande uppfyller villkoren (jfr skolförordningen 17 kap. 41 §).

I den personalpolitiska propositionen erinrar föredragande statsrådet om att vid tillsättning av statligt reglerade lärartjänster skall principen gälla att skickligheten skall betonas starkare än förtjänsten.

Föredragande statsrådet föreslår beträffande betyg i lärarutbildningen att betygen Väl godkänd, Godkänd och Underkänd i ämnesutbildningen skall ersättas av ett system med Godkänd och Underkänd. Därvid framförs uppfattningen att det är bedömningen Underkänd–Godkänd som är avgörande för att garantera kvaliteten i utbildningen. SÖ skall enligt föredragande statsrådet få i uppdrag att meddela allmänna råd om poängmässig värdering av meriter. Råden bör ange hur man poängmässigt bör värdera olika meriter som är generella för sökande till lärartjänst (grundutbildning, fort- och vidareutbildning, tidigare lärartjänstgöring och annan yrkesverksamhet). Sådana meriter, anför statsrådet, bör normalt ha stor betydelse vid lärartillsättningar. Vid tillsättning av lärartjänst bör därför i flertalet fall resultatet av den poängmässiga meritvärderingen kunna ligga till grund för tillsättningsbeslutet. Den poängmässiga meritvärderingen skall kunna kompletteras med referenstagning. Denna bör av praktiska skäl begränsas till att avse sådana sökande som har de högsta poängmässiga meriterna. Vidare bör särskilda villkor kunna gälla för viss tjänst, vilka skall klargöras före ledigamölan.

Frågor om betyg i lärarutbildningen och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster tas upp i tre motioner.

Med regeringens utgångspunkt att skickligheten skall betonas starkare vid lärartjänsttillsättning än förtjänsten är det enligt motion 1985/86:18 (c) yrkande 1 förvånande att den tregradiga betygsskalan för de ämnesteoretiska delarna av lärarutbildningen föreslås ersatt med en tvågradig skala. Väl inhämtade teoretiska kunskaper i ett ämne anses vara viktiga för att en lärare skall kunna ge en bra undervisning och bör därför premieras. I motionen stryks under att bedömningen Underkänd–Godkänd inte är tillräcklig för att ge en rättvisande bild av hur en person inhämtat teoretiska kunskaper i ett ämne.

Även i motion 1985/86:19 (fp) yrkandena 1 och 3 föreslås avslag på förslaget att avskaffa de graderade betygen i lärarutbildningen. Förutsättningarna för att bli en bra lärare är enligt motionärerna normalt större om man behärskar sina ämnen väl. En avveckling av andra betyg än Underkänd–Godkänd får enligt motionärernas mening långtgående negativa konsekvenser inte bara för kvaliteten i lärarutbildningen utan även för de studerande själva. Situationen blir speciellt ogynnsam för de nyexaminerade, vilkas grundutbildningar alla kommer att se likadana ut oavsett vilka

studieprestationer som gjorts. Ett högt antal tjänsteår ger ett högt meritpoängtal. Antalet tjänsteår kommer därmed att bli den dominerande befordringsgrunden för lärare, vilket strider mot intentionerna i den personalpolitiska propositionen. Motionärerna vänder sig vidare mot att referenstagning begränsas till att avse sådana sökande som har de högsta poängmässiga meriterna. Därmed utesluts unga och skickliga lärare från referenstagning, eftersom de saknar tjänstetidspoäng. Även detta anses strida mot huvudprincipen i propositionen, nämligen att tjänstetillsättning skall ske på grundval främst av skickligheten för arbetsuppgifterna.

I motion 1985/86:21 (m) föreslås också avslag på regeringens förslag, som anses vara inkonsekvent. Det anförs att ett viktigt instrument att bedöma skicklighet tas bort när "kvalitetsbetygen" i lärarutbildningen föreslås avskaffade. Möjligheten att få tillgodoräkna sig kvalitetsbetyg är särskilt betydelsefull då lärarna söker sina första tjänster. Ämneskunskaper och lärarskicklighet bör betygsättas med minst tre steg. Fort- och vidareutbildningens värde som mätare av skicklighet är enligt motionärerna begränsat så länge kurserna är förhållandevis korta och inte alla lärare har tillträde till dem. Meriter som inte poängmässigt kan värderas samt eventuell referenstagning skall, om de läggs till grund för beslut om tjänstetillsättning, dokumenteras. Forskarutbildningens meritvärde vid tillsättning av lärartjänster i grundskolan och gymnasieskolan bör ses över (yrkandena 1, 2, 3, 4, 7 och 8).

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionsyrkandena anföra följande.

I vad gäller betygsättning inom lärarutbildningen anser utskottet att den viktigaste frågan är att bedöma om de som gått igenom utbildningen har tillägnat sig de kunskaper som utbildningen avses ge och som fordras som grund för läraryrket. Bedömningen Underkänd–Godkänd är enligt utskottets mening tillräcklig för detta ändamål. Härvid utgår utskottet från att kravet för Godkänd sätts så högt att en god kvalitet garanteras.

Tjänstetillsättning på skolområdet bör i likhet med övriga tjänstetillsättningar på det statliga området ske på grundval främst av skickligheten för arbetsuppgifterna i tjänsten. Enligt utskottets mening bör den poängmässiga meritvärderingen kunna kompletteras med referenstagning beträffande skickligheten för läraruppgifterna. För att denna referenstagning skall bli meningsfull bör tillsättningsmyndigheten fritt få bestämma den krets av sökande som skall bli föremål för referenstagning beträffande skickligheten för läraruppgifterna. Om referensuppgifter läggs till grund för beslut om tjänstetillsättning skall erhållet relevant material dokumenteras. Detta följer av föreskrifter i 2 kap. 9 § tryckfrihetsförordningen och 14 § förvaltningslagen. En tjänsteman, som ombedes lämna upplysningar om en sökande, är på grund av tjänsteplikt skyldig att lämna sådana upplysningar som grundar sig på erfarenheter av den sökandes tjänsteutövning och som kan ha betydelse för ett objektivt bedömande i tillsättningsärendet (JO:s berättelse för år 1967, s. 192 ff).

Utskottet utgår från att liksom hittills hänsyn kommer att tas till meriter som inte kunnat värderas poängmässigt, såsom skicklighet som styrkts på annat sätt än genom betyg, fortsatta studier, vetenskapligt eller pedagogiskt författarskap, insatser inom folkbildningsarbetet eller verksamhet som

ungdomsledare.

Det bör särskilt betonas att det vid prövning av ett tillsättningsärende inte finns utrymme för att beakta andra grunder än sådana som ryms inom en tolkning av lagen, dvs. regeringsformen och LOA.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:18 yrkande 1, 1985/86:19 yrkandena 1 och 3 och 1985/86:21 yrkandena 1, 2, 3, 4, 7 och 8 godkänner vad som i propositionen har förordats om betyg i lärarutbildningen och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt löner reglerade området.

Övrigt

I motion 1985/86:21 (m) yrkande 5 anförts att för ämneslärare är *ämnesanknuten fort- och vidareutbildning* av särskild vikt. Lärarnas möjlighet att på eget initiativ förbättra sin yrkesskicklighet avgörs ofta av om de får behålla lönen eller inte under fort- och vidareutbildningen. En bestämd del av fortbildningsresurserna bör enligt motionärerna avsättas för sådan ämnesanknuten fort- och vidareutbildning som lärarna själva begär att få genomgå.

Utskottet erinrar om att det inom regeringskansliet har tagits initiativ till en samlad utvärdering av nuvarande fortbildningssystem. Därvid behandlas fortbildningens grundläggande organisation och struktur. SÖ och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har fått regeringens uppdrag att utvärdera den nuvarande organisationen m. m. Resultatet av myndigheternas utvärdering skall utgöra underlag för den samlade utvärderingen inom regeringskansliet.

Utskottet anser att det är mycket viktigt att fortbildningsorganisationen blir ett effektivt instrument för skolans utveckling. När det gäller de i motion 1985/86:21 framförda synpunkterna utgår utskottet från att dessa tas med i de överväganden som görs i anslutning till den pågående översynen av fortbildningens organisation m. m. Utskottet anser därmed att förslaget i motionen inte bör föranleda något särskilt uttalande av riksdagen, varför yrkande 5 i motionen avstyrks.

För behörighet till *lektorstjänst i gymnasieskolan* krävs doktorsexamen inom ämnesområde som är relevant för ett av tjänstens ämnen.

Enligt motion 1985/86:21 (m) yrkande 6 ligger det ett stort värde i att få fler forskarutbildade lärare verksamma i skolan. Det är därför enligt motionärernas mening motiverat att utöka antalet lektorstjänster i gymnasieskolan.

Med anledning av ett uttalande av riksdagen (UbU 1981/82:37, rskr. 1981/82:397) har regeringen utfärdat vissa föreskrifter om lektorstjänster i gymnasieskolan. Bl. a. skall antalet lektorstjänster vara detsamma som redovisningsåret 1970/71, dvs. ca 2 916. Vidare skall vakanta lektorstjänster ledigkungöras åtminstone vartannat år. Enligt uppgift från SÖ är år 1985 ungefär 700 lektorstjänster vakanta. Av dessa ledigkungjordes ca 400 tjänster hösten 1985.

Forskarutbildade lärare är enligt utskottets mening en viktig resurs i skolan. I 1985 års budgetproposition föreslogs att lektorstjänster i gymnasieskolan skall föras över stat, om de innehas av någon som är tjänstledig för

att uppehålla en annan statlig eller statligt reglerad anställning med förordnande tills vidare utan tidsbegränsning. Riksdagen hade ingen erinran häremot (UbU 1984/85:18, rskr. 1984/85:272). Därigenom är det möjligt att återbesätta tjänster, vilkas innehavare är tjänstlediga för en längre tid. Genom denna åtgärd kan antalet forskarutbildade personer som är verksamma inom skolväsendet hållas så högt som möjligt, vilket utskottet bedömer som värdefullt för undervisningen i skolan. Det är dessutom viktigt att rekryteringen till forskarutbildningen främjas av att det finns tjänster på arbetsmarknaden för vilka krävs doktorsexamen.

Med hänvisning till vad som anförts i frågan anser utskottet att riksdagen bör avslå motion 1985/86:21 yrkande 6.

Hemställen

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *forskarutbildningens meritvärde i vad gäller beföringsgrunden skicklighet*

att riksdagen med avslag på motion 1985/86:19 yrkande 2 lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1985/86:219,

2. beträffande *betyg i lärarutbildningen och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt lönerulerade området*

att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:18 yrkande 1, 1985/86:19 yrkandena 1 och 3 och 1985/86:21 yrkandena 1, 2, 3, 4, 7 och 8 godkänner vad som har förordats i proposition 1984/85:219,

3. beträffande *ämnesanknuten fort- och vidareutbildning*

att riksdagen avslår motion 1985/86:21 yrkande 5,

4. beträffande *antalet lektorstjänster i gymnasieskolan*

att riksdagen avslår motion 1985/86:21 yrkande 6.

Stockholm den 28 november 1985

På utbildningsutskottets vägnar

Georg Andersson

Närvarande: Georg Andersson (s), Pär Granstedt (c), Per Unckel (m), Helge Hagberg (s), Ylva Annerstedt (fp), Lars Svensson (s), Ingvar Johnsson (s), Barbro Nilsson (s), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m), Margareta Hemmingsson (s), Larz Johansson (c), Marita Bengtsson (s), Birger Hagård (m) och Bo Hammar (vpk).

1. Betyg i lärarutbildningen och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster (mom. 2)

Per Unckel (m), Ylva Annerstedt (fp), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m) och Birger Hagård (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "I vad" och på s. 7 slutar "lönereglerade området" bort ha följande lydelse:

Enligt 7 kap. 3 § högskoleförordningen sätts betyg i grundläggande högskoleutbildning antingen med något av uttrycken Underkänd, Godkänd och Väl godkänd eller endast med något av uttrycken Underkänd och Godkänd. Vilken betygsskala som skall tillämpas för en allmän utbildningslinje beslutas normalt av den myndighet som fastställer utbildningsplanen, dvs. UHÄ. Eftersom meritvärderingen vid tillsättningen av lärartjänster i skolväsendet bygger på förekomsten av graderade betyg, har emellertid riksdag och regering – såvitt avser de ämnesteoretiska delarna av de i detta sammanhang aktuella lärarutbildningarna – förklarat att den tregradiga betygsskalan skall tillämpas (prop. 1980/81:107, UbU 1980/81:38 s. 16, rskr. 1980/81:395). Samtidigt avskaffades det graderade betyget i lärarskicklighet.

Enligt proposition 1984/85:219 om den statliga personalpolitiken skall tjänstetillsättning ske på grundval främst av skickligheten för arbetsuppgifterna i tjänsten, om det inte finns särskilda skäl för något annat (s. 19). Meritvärdet av förtjänst (tjänstetid) får en generellt sett minskad betydelse. Principen att skickligheten skall betonas starkare än förtjänsten skall enligt föredragande statsrådet gälla också vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt lönereglerade området (s. 26).

Statsrådets förslag om avskaffande av betyget Väl godkänd i lärarutbildningen och det därav föranledda meritvärderingssystemet för tillsättning av lärartjänster innebär emellertid att tjänstetillsättningen på lärartjänstområdet kommer att ske på grundval främst av förtjänsten (tjänstetiden), trots att intentionerna i propositionen är de rakt motsatta.

De graderade betygen bör enligt utskottets mening inte avskaffas. Sådana betyg ifrågasätts inte när det gäller t. ex. utbildningen av blivande civilingenjörer. Väl inhämtade teoretiska kunskaper hos lärare bör premieras, inte nedvärderas. Förutsättningarna att bli en bra lärare är större om man behärskar sina ämnen väl.

Statsrådets förslag att införa enhetsbetyg – betyget Godkänd – i de ämnen som ingår i ett lärarbetyg, leder till att man beträffande nyexaminerade lärare saknar en fungerande urvalsgrund. När det gäller de nyexaminerade lärarna, som varje år är ca 4 000 (klass- och ämneslärare, yrkeslärare, lärare i praktisk-estetiska ämnen), blir föredragande statsrådets uttalande att referenstagningen bör "begränsas till att avse sökande som har de högsta poängmässiga meriterna" utan varje mening, eftersom alla har betyget Godkänd som utgångsläge och ingen har någon "skicklighet" att åberopa. Även om kravet på Godkänd ställs högt, ger alltså ett enhetsbetyg av detta slag ingen som helst vägledning i en urvalssituation, då andra bedömningsgrunder saknas. De nyexaminerade hamnar i en situation som närmast kan

liknas vid det lottningsförfarande som förekommer vid urval till vissa utbildningar eller, efter några terminers tjänst, ett "kösystem" som bygger på antalet tjänsteterminer. Ett sådant förfarande kommer inte att godtas av de närmast berörda, nämligen lärarna själva, föräldrar och elever.

Statsrådets eget förslag motverkar sålunda den förändring regeringen önskar åstadkomma, nämligen att ge skickligheten företräde framför tjänstetiden. Ett bibehållande av betyget Väl godkänd är därför väl motiverat. Utskottet anser att riksdagen bör avslå förslagen om dels avskaffande av graderade betyg i lärarutbildningen, dels meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt lönereglerade området.

Utskottet vill beträffande ett framtida system för tillsättning av lärartjänster anföra följande.

Liksom hittills bör hänsyn tas till meriter som inte kunnat värderas poängmässigt, såsom skicklighet som styrkts på annat sätt än genom betyg, fortsatta studier, vetenskapligt eller pedagogiskt författarskap, insatser inom folkbildningsarbetet eller verksamhet som ungdomsledare.

Om referensuppgifter läggs till grund för beslut om tjänstetillsättning skall erhållet relevant material dokumenteras.

När det gäller särskilda villkor för viss tjänst vill utskottet framhålla att sådana villkor inte får användas för att framtvunga en viss pedagogisk utveckling, t. ex. en ökad blockundervisning. Lärarens pedagogiska frihet inom läroplanens ram måste respekteras.

Utskottet anser vidare att betyg bör ges också i lärarskicklighet. Förutsatt att lärarkandidaten bedöms av flera, av varandra oberoende metodiklektorer bör en bedömning kunna ske med minst tre grader.

Utskottet erinrar om att UHÄ och SÖ för närvarande är sysselsatta med olika utredningar beträffande en ny lärarutbildning. Utredningsarbetet bör enligt utskottets uppfattning även avse frågan om forskarutbildningens meritvärde vid tillsättning av annan lärartjänst än den för vilken doktorsexamen är behörighetsvillkor. Det bör ankomma på SÖ att meddela allmänna råd i frågan.

Vad utskottet här har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *betyg i lärarutbildningen och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt lönereglerade området* att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:18 yrkande 1, 1985/86:19 yrkandena 1 och 3 och 1985/86:21 yrkandena 1, 2, 3, 4, 7 och 8 *dels* avslår proposition 1984/85:219, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Betyg i lärarutbildningen och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster (mom. 2)

UbU 1985/86:5

Pär Granstedt (c) och Larz Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "I vad" och på s. 7 slutar "lönereglerade området" bort ha följande lydelse:

Enligt 7 kap. --- (=reservation 1) --- måste respekteras.

Utskottet erinrar om att UHÄ och SÖ för närvarande är sysselsatta med olika utredningar beträffande en ny lärarutbildning. Enligt utskottets mening är det lämpligt att detta utredningsarbete också innefattar förslag om hur tillsättning av lärartjänst skall ske på grundval främst av skickligheten för arbetsuppgifterna. Utredningsarbetet bör bedrivas förutsättningslöst och även avse frågan om betyg i lärarskicklighet samt frågan om forskarutbildningens meritvärde vid tillsättning av annan lärartjänst än den för vilken doktorsexamen är behörighetsvillkor. Vad utskottet anfört beträffande utredning och förslag om meritvärdering m. m. vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt lönereglerade området bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *betyg i lärarutbildningen och meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster inom det statligt lönereglerade området* att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:18 yrkande 1, 1985/86:19 yrkandena 1 och 3 och 1985/86:21 yrkandena 1 och 2 och med anledning av motion 1985/86:21 yrkandena 3, 4, 7 och 8 *dels* avslår proposition 1984/85:219, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utredning och ett nytt förslag,

